

višjih šolah učivši se uradniki. — V vseh se tako zapotanih in neljubih slučajih sedanje vojne je vedel naobraženec, več več jezikov, pomagati ugodneje od nenaobraženca sebi in drugim.

A ne samo v vojni, nego še posebno v zlatih mirnih časih se bo čutil naobraženec, več več jezikov, srečnejšega in zadovoljnejšega od nenaobraženca. Ne da se popisati, koliko slasti in neizrekljive zadovoljnosti uživa lahko oni, ki mu je omogočeno proučiti vzvišene umotvore drugih naravnost v izvorniku brez vsake tuje pripomoči. Neizrekljivo je, kako navdušujejo takšnega povzpečena, ideje in umotvori drugih brez povzpečena, in s kakšnim veseljem bo primerjal vse to z domačimi umotvori! Vzljubil bo slovstvo in vse umotvore drugih in spoštoval, da, vzljubil bo tudi ljudstvo, ki so iz njega vznikli takšni duhovi! In le to je pravo in najtemeljiteje medsebojno spoznavanje, ki nam ga pa more nuditi le pravilno urejena šola!

Začetna in najmogočnejša šola za sedaj glede medsebojnega spoznavanja je ta svetovna vojna. Poleg vseh grozovitosti in velikanske škode nam vendar ta vojna — po pravilno presojanem medsebojnem spoznavanju — obeta boljše bodočnost. Proč tedaj s hrabrostjo do medsebojnega ljutega pobijanja, proč s provzročanjem velikanskih škod, zasije naj povsod jasno solnce zlate svobode na kulturnem polju, solnce odkritosrčnega prijateljstva in božanske ljubezni med posamezniki in vsem človeštvom!

V dosegu navedenega naj nam pomagajo po vzornih pedagoških načelih urejene šole! Temelj jim bodi princip narodnosti, smoter splošna in strokovna izobrazba, a pot od temelja do smotra deljubenost in vztrajnost ter zavest, da je vse, kar storiš, storjeno v blaginjo tvojo, ki si enakovredni in enakopravni član skupnosti — celote! Moderna šola vzgaja za tekmovalno vsakega ob vsakem, ne pa za izrabljanje, zapostavljanje in izkoriščanje na škodo enega in v sebične namene drugega!

Ivan Kelc.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Dr. IVAN MERHAR.

Tržaška »Edinost« objavila z italijanskega bojišča ta-le dopis: Vojna pošta št. 95, 8. VII. 1915: »Zalostnim srcem vam javljam, da je dne 5. t. m. ob 2. uri popoldne padel na južnem bojišču ob Soči junaške smrti občeznani rodoljub in profesor na c. kr. državni gimnaziji v Trstu, g. dr. Ivan Merhar. Dal Bog, da bi njegova smrt in smrt ostalih naših junakov obrodila našemu narodu mnogo sadu, mu priborila zagotovljeno narodno bodočnost in kaznovala tiste, ki so nas varali skozi desetletja.« — Prof. dr. Merhar je kot c. in kr. nadporočnik v rezervi prelil svojo kri za slavo in moč zemlje, ki jo je ljubil z vsem ognjem svojega srca. Razvijal je najuspešnejšo delavnost na kulturnem in književnem polju, v odboru Družbe sv. Cirila in Metoda ter v Tržaškem slovenskem učiteljskem društvu — z eno besedo: bil je naše gore list! — Pokopan je bil 5. t. m. na pokopališču pri Sv. Gregoriju ob »bistri hčeri planin« — Soči. Nad nje-

v njej narodnostni prepričani, volili so po več papežev, in pojavilo se je več stvari, proti katerim so nastopali posamezni cerkveni dostojanstveniki. Nastala so mnenja, da ni umestno, če postane papež posvetni gospodar vseh narodov, duhovnik gospod vseh stanov in cerkev največja avtoriteta na svetu.

Za Čehe je imel v teh razmerah Husov nastop velik pomen. S Husom se je jel češki narod razvijati, Husovi nauki so se širili po Češkem, in šele bitka na Beli gori leta 1620. je zadala češkim reformatorjem uredac.

Jan Hus je imel pri svojem delu najplemenitejši namen, a moral je postati žrtev tedanjih cerkvenih in družabnih razmer. Kot krivoverec je zgorel na gmadi pred petsto leti.

V Pragi so praznovali Husovo slavnost dne 5. in 6. julija, in sicer z ozirom na sedanji vojni čas tiho in skromno. Dne 5. julija je 500letnica smrti mistra Jana Husa praznovala češka univerza s slavnostno sejo, ki so se je udeležili češki

govim grobom besni najljutejši vihar — v objetu slovenske zemlje pa mu bodi pokojni sladki! — Ostavil je vdovo Amalijo, rojeno Logarjevo, in tri sinove.

Tovariš Vinko Engelmann piše o prof. dr. Merharju v »Edinosti«:

Vest o nenadni, a junaški smrti dr. Ivana Merharja je nemilo iznenadila vse one rojake, ki so poznali vrlega moža, posebno pa nas tržaške Slovence, kjer je blagi pokojnik mnogo let deloval z vzgojo mladine in izobrazbo svojega ljubljenega naroda. Izventržiški Slovenci ne čutijo te težke izgube tako bridko, kakor mi, ki potrebujemo za svoj sedanji in bodoči težki obstanek obilo narodnih delavcev na raznih poljih.

Politiškega boja se pokojnik v javnosti ni udeleževal, zato je pa tem vztrajnejše posvečeval svoje sile narodno-socialnemu, društvenemu, izobraževalnemu in literarnemu delovanju. Zato se je drage volje posvečeval vsakemu novemu gibanju takih društev. Omeniti hočemo tu le nekaj najvažnejših.

Leta 1905. je bil izvoljen na C. M. skupščini v Logatcu v glavni odbor C. M. D. kot zastopnik tržaških podružnic. To častno mesto je upravljal do leta 1913., ko se je odpovedal zaradi obilnih poslov. V odboru je bil spreten zagovornik želja in nasvetov tržaških podružnic, ki so v tej dobi narasle od 4 na 18. Pri mnogih teh je sodeloval ob ustanovitvi.

V Trgovskem izobraževalnem društvu je mnogo vplival, da so se v zimskih večerih vršila redna predavanja, in je tudi sam često predaval. Bil je nekaj časa odbornik tega društva, ki je po njegovi iniciativi razširilo svoj delokrog. Kot član društva je sodeloval pri ustanovitvi »Trgovske-obrtne zadruge«, kjer je ostal l. podpredsednik do svoje prerane smrti.

Dramatično društvo je izgubilo v njem reorganizatorja, ki je na občnem zboru leta 1907. predlagal ustanovitev stalnega gledališča, kar se je tudi odobrilo. Bil je v prvem letu tega društvenega preporoda predsednik, v drugem letu pa predsednik in intendant.

Kot podpredsednik Učiteljskega društva je posvečeval veliko pozornost razvoju slovenskega tržaškega šolstva. Vodil je tečaj za meščanske šole, bil član kuratorija Slov. trg. šole in krajni šolski nadzornik C. M. šol v Trstu. Tržaško slovensko učiteljsvo bo težko pogrešalo izgubo vrlega tovariša in prijatelja.

Dasiravno smo tu navedli le nekaj društev, vidimo, kako vsestransko delaven je bil pokojnik. A poleg tega je deloval tudi literarno. Bil je izvrsten kritik, in so njegove kritike v »Ljubljanskem Zvonu« obujale splošno zanimanje. Opis literarnega delovanja pa opustimo, ker smo prepričani, da to opiše strokovnjak. Priporočamo le, da je lani začel preiskavati literarno zapuščino našega pesnika Frana Cegnarja, a delo je preprečila vojna.

Dr. Ivan Merhar se je rodil leta 1875. v Dolenji vasi pri Ribnici. Po dovršeni ljudski šoli je vstopil na gimnazijo. Ker je bil vrlo nadarjen, je bil v 3. gimnazijskem razredu sprejet v ljubljansko Alojzijevišče. Tu je ostal do 7. gimnazijskega razreda. Ker pa ni čutil v sebi poklica za duhovniški stan, je ostavil ta zavod. Po končani maturi leta 1896. je odšel kot enoletni prostovoljec v Plzen in potem na dunajsko univerzo, ki jo je z izvrstnim uspehom končal leta 1901. Še isto leto je bil imenovan za profesorja slovenščine na tržaški c. kr. državni gimnaziji, od koder ga

znanstveniki, češka akademija, narodni svet, praško mesto in številna društva. Dne 6. julija popoldne je imelo v mestni hiši slavnostno sejo društvo za Husov spomenik, kjer se je dogotovljen spomenik izročilo v varstvo praškega mesta, ki ga je nato v imenu mesta prevzel župan dr. Groš. Slavnostni govor je govoril dr. Baxa. Na predlog dr. Matuša se je sklenilo odkritje spomenika odložiti na poznejši čas. Istega dne je bila v »Narodnem divadlu« slavnostna predstava. Upriporili so Jiraskovo igro »Jan Hus«.

Šola v strelskem jarku.

Tovariš Vilko Mazi opisuje v »Slovenskem Narodu« to zanimivo dogodbo: Miha Hafner je zanimal biti v svojih šolskih letih precej trde glave, zakaj naučil se ni ne branja, ne pisanja. V poznejših letih ni obujal zaradi tega nobenega kesanja. Vseeno je služil lahko za hlapca in preganjal konje po belih gorenjskih cestah v miru božjem.

je poklicala lani državljanska dolžnost na bojno polje, kjer je našel dne 4. pret. m. junaško smrt za domovino, ki jo je tako iskreno ljubil.

Dne 5. julija je zagrnila zemlja našega sivega Krasa zemske ostanke vrlega moža, katerega nesebično in vztrajno delo ter zasluge ohranimo tržaški Slovenci v večnem spominu in iskreni hvaležnosti.

ALOJZIJ BRAVNIČAR

Kadet Srečko Vilfan, učitelj v Knežaku, nam piše z bojnega polja z dne 17. julija t. l.: »Smrt strašno pobira v vrstah učiteljev-bojnikov. V bojih od 1. do 6. julija je padel tudi goriški učitelj-kadet v rezervi — tovariš Alojzij Bravničar. Zadnji večer sva se borila skupaj, ko smo zmagovito zavračali napade Italijanov. Drugo jutro pa je Bravničar padel. Ranjenci pravijo, da je bil zadet od kroglice, potem pa zakopan od sovražne granate v strelskem jarku. Do zadnjega diha je bil junak na svojem mestu in je branil svojo Goriško pred ljutim sovražnikom!«

Alojzij Bravničar je služboval kot učitelj-voditelj na enorazrednici v Stržišču na Tolminskem. Rojen je bil v Tolminu leta 1892. ter dokončal učiteljske l. 1911. Bil je torej mlad po letih starosti in službe, da je to mlado in cvetoče svoje življenje daroval svoji lepi in ljubljeni domovini! Da bi se tudi iz njegove krvi rodila naša lepša bodočnost!

Bodi učitelju - junaku časten spomin!

RADO MERŠEK.

Iz Rocola pri Trstu pišejo: »Dne 11. julija je padel na bojišču na Koroškem v najlepši dobi svojega življenja tovariš Rado Meršek, učitelj na C. M. šoli pri Sv. Jakobu v Trstu. Vest o njegovi smrti je povzročila neizrečeno žalost in potrtost v Rocolu, kjer je bil pokojnik doma in poznan kot jako blaga in plemenita duša ter marljiv in vnet delavec na narodnem polju. Čeravno komaj 23 let star, je bil že tretje leto predsednik C. M. podružnice v Rocolu, tajnik konsumnega društva itd., katera društva so lepo in čvrsto napredovala pod njegovim vrlim vodstvom. Bridko ga bodo sedaj pogrešala, ker v Rocolu sploh ni slovenske inteligence, ki bi ga nadomestovala. Mnogo se je tudi zanimal in brigal za otroški vrtec, ki mu je bil jako pri srcu. Njemu gre velika zasluga na narodnem in gospodarskem napredku našega Rocola. Gotovo bi dosegel še lepe uspehe kot ugleden in splošno priljubljen domačin, ko bi ga ne bila prerana smrt dosegla na bojnem polju. V znak žalosti svojemu tajniku je razobesilo konsumno društvo zastavo na pol droga. Tebi pa, predragi in nepozabni Rado, kličemo potrtega srca: Počivaj v miru!«

Tovariš Ivan Vrščaj piše o padlem junaku v »Edinosti«: Ko sem 1. oktobra leta 1912. v novem šolskem poslopu Družbe sv. Cirila in Metoda vpisaval učence za novo šolsko leto, se mi je predstavljal simpatičen mladenič z dekretom vodstva družbe kot novoimenovani učitelj. Bil je Rado Meršek. Razveselil sem se novega tovariša posebno zato, ker je bil plod slovenske družbine šole v Tr-

Svetovna vojna pa mu je iztrgala vajeti in mu potisnila puško v roko. Zdal se je, ko je bil že dozorel mož in ko ga je usoda pognala daleč v svet, se mu je nankrat zahotelo, da bi se naučil vsaj za silo branja in pisanja.

V strelskem jarku mi je bil sosed in ker mu je bil znan moj civilni poklic, mi je dejal nekega dne prav zaupno:

»Kaj bi dal, ko bi znal zdaj vsaj toliko pisati, da bi poslal kako dopisnico domov, in toliko brati, da bi lahko sam zvedel, kaj mi poročajo z doma!«

»To se kaj lahko pomaga, Miha,« sem ga potolažil. »Jutri začneva s šolo!«

Videl sem, kako sem ga razveselil s svojo uslugi.

Med vedno je bilo vedno dovolj prostega časa. Tupatam so se pozdravljali kako uro topovi, puške pa so skoro čisto počivale na naši in na ruski strani.

Drugi dan po tistem pogovoru sem pobral po razbitih bajtah, ki so stale vse zapuščene v neposredni bližini naših jarkov, nekaj polpraznih zvezkov, ki so jih popustili pobegli otroci.

Pričela se je šola. Prazen zaboj od patronov je služil za klopi in mizo.

stu. Šolal se je do vstopa v strok. zavod pri Sv. Jakobu, zahajaje iz zapuščene Rocole v staro šolo v ulici Giuliani. In danes, ko še niso minula tri leta od vstopa Merška v narodno službo, ga ni več. Padel je kot branilec domovine proti sovražniku, katerega zavrato delovanje je čutil še kot otrok.

Težko bo pogrešal zavod ljubeznivega učitelja. Tih in miren, si je znal pridobiti srca svojih predstojnikov, tovarišev in mladih, za katero je neumorno deloval. Vsako priliko je uporabil, da bi koristil mladini in zavodu, iz katerega je vzrastel.

Dasi šele začetnik v šolski službi, je vendar povsod in vselej s prirojenim čutom pedagoga pogodil pravo ter zdaj bojazljivemu učencu z očetovsko milim postopanjem preganljajen in užgal v srcu otroka željo po znanju in izobrazbi, tam pa z resnim in odločnim glasom posvaril dečka, ki mu šolski red ni ugajal. V Meršku je slovenski šoli v Trstu odvzeta mnogo obetajoča moč, ki je ne bo mogoče tako lahko nadomestiti. S strokovnim znanjem je združeval svoje od otroške dobe sem segajoče poznanje tržaških razmer ter se vedno trudil, da bi bil v korist naši mladini in naši stvari sploh.

Bil je zadnji med deveterimi učitelji C. M. deške šole, ki jih je domovina pozvala na branik. Dne 20. majnika t. l. šele se je poslovil od tovarišev in mladine, torej tik pred napovedjo laške vojne, in danes ga ni več. Tolaži nas eno: zadnji poklican in doslej edini padel. Le tri leta, zadnjega niti do sklepa ne, je služil na slovenski šoli, kamor je prišel takoj po dovršenih študijah. Minule jeseni je v prvem odprtem roku položil v Gorici predpisani izpit ter imel pred sabo bodočnost, ki bi mu nudila mnogo prilike, da bi deloval za izobrazbo sploh ter za svoj narod še posebe. Ne! Moral je prekiniti svoje delo v najlepši dobi ter dati življenje za domovino na bojišču proti staremu zavratonemu sovražniku Avstrije in nas Slovencev še posebe. Med tovariši, med katerimi ni imel nasprotnika, mu je zagotovljen blag spomin, mladina pa mu ostane hvaležna in domovina ga vpiše med svoje hrabre branilce!

Vzornemu slovenskemu učitelju-junaku slava!

VOJESLAV KRIŽ.

Došla nam je žalostna vest, da je dne 20. marca t. l. umrl v Przemyslu ljubi in zvesti tovariš Vojoslav Križ, učitelj na štirirazrednici v Zavrčah v Ptujski okolici. — Kakor učitelj in potem kot vojak je tovariš Križ vedno in v polni meri izpolnjeval svoje dolžnosti, a ni mu bilo dano, da bi gledal uspehe svojega dela: Njegovo mlado, za vse dobro in lepo navdušeno življenje je prezgodaj ugrabila kruta smrt! — Rojen je bil leta 1888. v Zavrčah, učiteljske je dovršil leta 1910. definitivno je bil nastavljen leta 1913.

Bodi idealnemu tovarišu-junaku sladak počitek v daljni zemlji in trajen spomin v naših srcih!

USODA UČITELJEV V VOJNI.

Izza zadnjega izkaza je padlo 217 čeških učiteljev, ranjenih pa jih je bilo 606.

Miha je kazal pri pouku veliko zanimanje. Malo sem imel učencev, ki bi bil kdaj z njimi tako zadovoljen, kakor sem bil zdaj s tem — 36letnim šolarjem.

Začela sva prav pri piki, stopnjama, in šlo je vse lepo gladko od rok. Kadar sem videl, da se je pričel utrujati, sem mu postregel — s cigareto. Po kajenju sva zopet nadaljevala, če je bilo kaj časa.

Izven pouka sem ga često videl, kako je porabljal vsak košček papirja, da se je vadil na njem v pisanju, kako je marljivo iztikal za starimi časopisi, da se je učil v njih brati.

V nekaj dneh je že znal brati in zapisati vsako črko.

Toda nenadoma je prišlo povelje, da smo morali zapustiti jarke in zasledovati unikajočo se rusko vojsko.

Takrat mi je dejal Miha nekam pomljenjivo:

»Kaj, zdaj bodo pa počitnice?« Nasmehnil sem se mu. Potem pa je pristavil:

»Morda celo šole konec? —«

Skomizgnil je z rameni pod težkim nahrbtnikom in se nekam zamislil. V vročem dnevu je stopal potem brez besed ob